

บทที่ 5

สรุปและอภิปรายผล

การวิจัยเรื่อง ยุทธศาสตร์การสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชน ในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ในพื้นที่เขตอุทยานแห่งชาติภูผาม่าน จังหวัดขอนแก่น และจังหวัดเลย ในครั้งนี้เป็นการวิจัยแบบมุ่งพรรณนาปรากฏการณ์ (Descriptive Research) และการวิจัยแบบมุ่งอธิบายการเกิดขึ้นของปรากฏการณ์ (Explanatory Research) โดยมีรายละเอียด การดำเนินการวิจัยดังนี้

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ของประชาชนในเขตอุทยานแห่งชาติภูผาม่าน จังหวัดขอนแก่น และจังหวัดเลย
2. เพื่อสร้างรูปแบบการพัฒนาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้
3. เพื่อทดลองใช้และประเมินผลรูปแบบการพัฒนาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้
4. เพื่อกำหนดยุทธศาสตร์การสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชน ในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ในพื้นที่เขตอุทยานแห่งชาติภูผาม่าน จังหวัดขอนแก่น และจังหวัดเลย

สมมติฐานการวิจัย

1. ปัจจัยด้านประชากร ปัจจัยด้านเศรษฐกิจ ปัจจัยด้านจิตลักษณะส่วนบุคคล และปัจจัยด้านสังคม/ชุมชน มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้
2. ระดับการมีส่วนร่วมอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ของประชาชนเพิ่มขึ้น หลังจากการเข้าร่วม โครงการที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1. ประชากร ในการวิจัยครั้งนี้ประกอบด้วย ประชาชนที่อาศัยอยู่ในหมู่บ้านพื้นที่เขตอุทยานแห่งชาติภูผาม่าน จังหวัดขอนแก่น และจังหวัดเลย เป็นหมู่บ้านอยู่ติดเขตป่าไม้ 10 ชุมชน จำนวน 1,431 ครัวเรือน ประชากร 5,007 คน

2. กลุ่มตัวอย่าง ผู้วิจัยได้ใช้สูตรการกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่าง โดยใช้สูตรการคำนวณของ ยามาเน่ (Taro Yamane, 1973 : 727) รวมทั้งสิ้น 400 คน

3. การสุ่มตัวอย่าง ผู้วิจัยใช้วิธีการเลือกแบบเจาะจง ด้วยการที่ใช้แบบสำรวจเบื้องต้นเกี่ยวกับคุณลักษณะของประชาชนที่มีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ ทั้ง 10 ชุมชน ๆ ละ 39-41 คน รวมทั้งหมด 400 คน หากหมู่บ้านใดมีจำนวนเกินกว่าที่กำหนด ผู้วิจัยใช้วิธีการสุ่มอย่างง่าย (Simple Random Sampling) โดยการจับสลากเลือก หากหมู่บ้านใดมีน้อยกว่าจำนวนที่กำหนด ให้เฉลี่ยจากหมู่บ้านที่มีจำนวนเกิน

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูล เพื่อหาเหตุปัจจัยการพัฒนาการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ ในการวิจัยครั้งนี้เป็นแบบสอบถามกึ่งสัมภาษณ์ จำนวน 5 หัวข้อ ดังนี้

หัวข้อที่ 1 ปัจจัยด้านประชากร

หัวข้อที่ 2 ปัจจัยด้านเศรษฐกิจ

หัวข้อที่ 3 ปัจจัยด้านจิตลักษณะส่วนบุคคล

หัวข้อที่ 4 ปัจจัยด้านสังคม/ชุมชน

หัวข้อที่ 5 ปัจจัยการมีส่วนร่วมอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้เป็นแบบสัมภาษณ์ จำนวน 1 ชุด มีพื้นที่เป็นช่องว่างให้เติมค่าลงในช่องว่าง แบบตรวจสอบรายการและแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) เพื่อศึกษาข้อมูลด้านประชากร ด้านเศรษฐกิจ ด้านจิตลักษณะส่วนบุคคล และด้านสังคม/ชุมชน ประกอบด้วยเนื้อหาต่าง ๆ ตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย โดยเครื่องมือที่เป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับตามวิธีการของลิเคิร์ต ตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือด้วยการหาค่าอำนาจจำแนก (Discrimination Power) เป็นรายข้อด้วยวิธีการหาอัตราส่วนค่าวิกฤต t ระหว่างกลุ่มคะแนนสูง และกลุ่มคะแนนต่ำ โดยเลือกข้อที่มีค่า t ตั้งแต่ 1.734 ขึ้นไป มาเป็นข้อคำถาม แล้วหาค่าความเชื่อมั่น (Reliability) ด้วยวิธีวัดความสอดคล้องภายใน

(Internal Consistency) โดยใช้วิธีการหาค่าสัมประสิทธิ์อัลฟา (Alpha Coefficient) ของ ครอนบาช (Cronbach)

การวิเคราะห์ข้อมูล

1. การวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อตอบวัตถุประสงค์การวิจัยข้อ 1 เกี่ยวกับการบรรยายคุณลักษณะปัจจัย 4 ด้าน วิเคราะห์ด้วยสถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Statistics) ได้แก่ ความถี่ (Frequencies) ร้อยละ (Percentage) ค่ามัชฌิมเลขคณิตหรือค่าเฉลี่ย (Arithmetic Mean : $\bar{X}$) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation : S.D.) ส่วนการวิเคราะห์ข้อมูลการวิเคราะห์ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ ในพื้นที่เขตอุทยานแห่งชาติภูผาม่าน จังหวัดขอนแก่น และจังหวัดเลย เพื่อทดสอบสมมติฐานเชิงทฤษฎีหรือทฤษฎีชั่วคราวที่สร้างขึ้น วิเคราะห์โดยใช้สถิติอ้างอิง โดยวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณ (Multiple Regression Analysis) แบบเป็นขั้นตอน (Stepwise Method)

2. การระดมความคิดเพื่อสังเคราะห์สมการการมีส่วนร่วมอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ ในพื้นที่เขตอุทยานแห่งชาติภูผาม่าน จังหวัดขอนแก่น และจังหวัดเลย มีอยู่ 6 ตัวแปร ได้แก่ เพศ การศึกษา ความตระหนักในปัญหาสิ่งแวดล้อม ทศนคติต่อทรัพยากรป่าไม้ ลักษณะภายในชุมชน และรายได้-รายจ่ายในครัวเรือน นำมาสร้างรูปแบบการพัฒนาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ โดยจัดทำโครงการ ชื่อ “แนวทางการมีส่วนร่วมด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม อุทยานแห่งชาติภูผาม่าน” ที่ประกอบไปด้วยกิจกรรม 9 กิจกรรม โดยให้ตัวแทนเพศ และการศึกษา เป็นตัวแปรใช้คัดเลือกประชาชนเข้าร่วมโครงการ

3. การวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อวิเคราะห์ผลการนำรูปแบบไปทดลองใช้ และประเมินรูปแบบการพัฒนาการมีส่วนร่วมของประชาชน ในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ ว่ามีประสิทธิภาพในการแก้ไขปัญหาตัวแปรตามหรือไม่ อย่างไร โดยเปรียบเทียบการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ของกลุ่มทดลองทั้ง 30 คน ระหว่างก่อนและหลังการพัฒนาแล้วทดสอบด้วย Pre-Posttest แล้วทดสอบด้วย MANOVA (Repeated Measure)

สรุปผลการวิจัย

1. ผลการวิเคราะห์ข้อมูล ตัวแปรอิสระ 14 ตัวแปร และตัวแปรตามที่แบ่งเป็น 5 ด้าน

ผลการศึกษาพบว่า ประชาชนในเขตอุทยานแห่งชาติภูผาม่าน จังหวัดขอนแก่น และจังหวัดเลย ที่นำมาใช้เป็นกลุ่มตัวอย่างจำนวน 400 คน ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิงในสัดส่วนที่ใกล้เคียงกับเพศชาย โดยเป็นเพศหญิง จำนวน 206 คน ร้อยละ 51.50 และจำนวน 194 คน ร้อยละ 48.50 ตามลำดับ มีอายุโดยเฉลี่ยประมาณ 30 ปี ($\bar{X}=29.50$, S.D. = 7.59) ระดับการศึกษามัธยมศึกษาตอนปลายขึ้นไปและต่ำกว่ามัธยมศึกษาตอนปลายในสัดส่วนใกล้เคียงกัน คือ จำนวน 204 คน คิดเป็นร้อยละ 51.00 และจำนวน 196 คน คิดเป็นร้อยละ 49.00 ตามลำดับ ระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในหมู่บ้าน โดยเฉลี่ยประมาณ 27 ปี ($\bar{X}=26.61$, S.D. = 2.34) ประชาชนส่วนใหญ่ถูกอบรมเลี้ยงดูโดยครอบครัวแบบประชาธิปไตย (คะแนนเฉลี่ย 5.00-5.99) รองลงมาถูกอบรมเลี้ยงดูโดยครอบครัวแบบเข้มงวด (คะแนนเฉลี่ย 3.00-3.99) และถูกอบรมเลี้ยงดูโดยครอบครัวแบบปล่อยปละละเลย (คะแนนเฉลี่ย 2.00-2.99) มีค่าเฉลี่ยโดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X}=3.51$, S.D. = .43) คะแนนเฉลี่ยรวมอยู่ระดับปานกลาง คือ 32 คะแนน มีขนาดที่ดินทำกินในปัจจุบัน เฉลี่ย 11 ไร่ ($\bar{X}=10.84$, S.D. = 9.42) มีรายได้ปัจจุบันต่อเดือนเฉลี่ยประมาณ 23,600 บาท ($\bar{X}=23,643$, S.D. = 2.66) ซึ่งมีรายจ่ายต่อเดือนเฉลี่ยประมาณ 21,000 บาท ($\bar{X}=21,127$, S.D. = 0.66) จำแนกเป็นภาระใช้จ่ายเพื่อเลี้ยงดูสมาชิกในครอบครัวเฉลี่ย 2,200 บาท ($\bar{X}=2,201.62$, S.D. = 6.43) โดยคิดว่าเป็นภาระร้อยละ 61.25 คิดว่าไม่เป็นภาระ ร้อยละ 38.75 เป็นภาระจ่ายจากค่าสาธารณูปโภค เช่น ค่าน้ำ ค่าไฟเฉลี่ย 600 บาท ($\bar{X}=601.71$, S.D. = 4.72) โดยคิดว่าเป็นภาระ ร้อยละ 53.50 คิดว่าไม่เป็นภาระ ร้อยละ 46.50 เป็นภาระรายจ่ายจากการบริโภคเครื่องดื่มต่าง ๆ เฉลี่ย 200 บาท ($\bar{X}=201.80$, S.D. = 2.35) โดยคิดว่าเป็นภาระ ร้อยละ 48.50 คิดว่าไม่เป็นภาระ ร้อยละ 51.50 เป็นภาระจ่ายการรักษาพยาบาลเฉลี่ย 1,200 บาท ($\bar{X}=1,201.89$, S.D. = 1.37) โดยคิดว่าเป็นภาระ ร้อยละ 47.25 คิดว่าไม่เป็นภาระ ร้อยละ 52.75 เป็นภาระรายจ่ายจากการออมเพื่อใช้จ่ายส่วนตัว เฉลี่ย 800 บาท ($\bar{X}=804.08$, S.D. = 3.66) โดยคิดว่าเป็นภาระ ร้อยละ 52.50 คิดว่าไม่เป็นภาระ ร้อยละ 47.75 สำหรับความคิดโดยรวมมีการใช้จ่าย คิดว่าเป็นภาระ 77.50 และคิดว่าเป็นภาระค่าใช้จ่าย 22.50 ได้รับและการใช้ประโยชน์จากป่าไม้ อยู่ในระดับสูง (คะแนนเฉลี่ย 3.00-3.99) เมื่อพิจารณาถึงการได้รับและการใช้ประโยชน์จากป่าไม้ เรียงลำดับจากมากไปหาน้อย 3 ลำดับแรก คือ ป่าไม้เป็นทั้งแหล่งอาหาร แหล่งยา-

สมุนไพร (คะแนนเฉลี่ย 3.00-3.99) ดำรงชีวิตตามหลักในการใช้สอยทรัพยากรอย่างรู้จัก
 ประมาณ (คะแนนเฉลี่ย 2.00-2.99) และป่าไม้เป็นผู้ปกป้อง โดยเป็นแนวป้องกัน และลด
 ความแรงของลมพายุ (คะแนนเฉลี่ย 2.00-2.99) ส่วนลำดับสุดท้าย คือ ป่าไม้เป็นแหล่งที่อยู่
 อาศัยของสัตว์ป่าที่สามารถจับมาเป็นสินค้า (คะแนนเฉลี่ย 1.00-1.99) มีค่าเฉลี่ยโดยรวมอยู่ใน
 ระดับปานกลาง ($\bar{X} = 2.54, S.D. = .58$) คะแนนเฉลี่ยรวมอยู่ระดับปานกลาง คือ 26
 คะแนน ส่วนใหญ่จะมีความตระหนักรู้และเข้าใจด้านสิ่งแวดล้อมถูกต้องหรือใช่ โดยมี
 คะแนนความตระหนักรู้และเข้าใจในด้านสิ่งแวดล้อม มากกว่า 5 คะแนน จำนวน 255 คน
 คิดเป็นร้อยละ 63.75 คะแนนเฉลี่ยอยู่ในกลุ่มสูง คือ คะแนนเฉลี่ย 7.62 คะแนนมีคะแนน
 สูงสุด 9 คะแนน และคะแนนต่ำสุด 2 คะแนน มีการรับรู้ข้อมูลข่าวสาร มากที่สุดผ่าน
 โทรทัศน์ คิดเป็นร้อยละ 57.83 รองลงมาผ่านวิทยุ และหนังสือพิมพ์/วารสารคิดเป็นร้อยละ
 18.27 และ 12.85 ตามลำดับ ส่วนใหญ่ได้รับการถ่ายทอดทางสังคมในความเชื่อ/พิธีกรรมว่า
 ป่าไม้และไม้ใหญ่ในป่าเป็นที่สถิตของสิ่งศักดิ์สิทธิ์ คิดเป็นร้อยละ 30.31 รองลงมาเชื่อว่า
 ป่าไม้มีจิตวิญญาณและมีตัวตนเช่นเดียวกับมนุษย์ การทำพิธีกรรมเป็นการทดแทนบุญคุณของ
 ป่า และการสูญเสียป่ามีผลต่อวิญญาณและความมีตัวตนของชุมชน คิดเป็นร้อยละ 17.14,
 16.87 และ 13.94 ตามลำดับ มีทัศนคติต่อนโยบายอยู่ในระดับมากที่สุด (คะแนนเฉลี่ย 5.00-
 5.99) เมื่อพิจารณาทัศนคติต่อนโยบายการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ เรียงลำดับจากมากไปหา
 น้อย 3 ลำดับแรก คือ มีความพอใจ/เห็นด้วยว่าการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้เป็นสิ่งที่
 ประโยชน์ (คะแนนเฉลี่ย 5.00-5.99) เมื่อมีการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ จึงทำให้พร้อมเข้าไปมี
 ส่วนร่วม (คะแนนเฉลี่ย 4.00-4.99) และการมีความคิดอยู่เสมอว่า คนกับป่าต้องพึ่งพาอาศัย
 กัน (คะแนนเฉลี่ย 3.00-3.99) ส่วนลำดับสุดท้าย คือ นโยบายสาธารณะด้านป่าไม้ของภาครัฐ
 เป็นสิ่งที่น่าพอใจ (คะแนนเฉลี่ย 1.00-1.99) ซึ่งทุกรายข้อ เป็นความพอใจ/เห็นด้วยในเชิงบวก
 กล่าวคือ พอใจหรือเห็นด้วย สรุปได้ว่าประชาชนมีทัศนคติที่ดีต่อการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้
 โดยมีค่าเฉลี่ยโดยรวมอยู่ระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 5.56, S.D. = .44$) คะแนนเฉลี่ยรวมระดับสูง คือ
 52 คะแนน ส่วนใหญ่ได้รับการสนับสนุนทางสังคมโดยรวมเฉลี่ย อยู่ในระดับชุมชนค่อนข้าง
 ให้การสนับสนุนต่อการมีส่วนร่วมอนุรักษ์ป่าไม้ (คะแนนเฉลี่ย 4.00-4.99) ลักษณะภายใน
 ชุมชนที่สนับสนุนการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ เรียงลำดับจากมากไปหาน้อย 3 ลำดับแรก คือ
 ผู้นำชุมชนสนับสนุนกิจกรรมการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ (คะแนนเฉลี่ย 6.00-6.99) ผู้นำ
 ชุมชนประสานกิจกรรมการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ (คะแนนเฉลี่ย 5.00-5.99) และชุมชนมี
 ประชาคมชุมชนการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ (คะแนนเฉลี่ย 4.00-4.99) ส่วนในลำดับสุดท้าย

คือ ชุมชนหรือเพื่อนบ้าน สนับสนุนงบประมาณอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ (คะแนนเฉลี่ย 1.00-1.99) การสนับสนุนของชุมชนมีค่าเฉลี่ยโดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.98$, S.D. = .33) คะแนนเฉลี่ยรวมอยู่ระดับปานกลาง คือ 40 คะแนน มีความสัมพันธ์กับรัฐโดยรวมเฉลี่ย อยู่ในระดับมีความสัมพันธ์กับรัฐค่อนข้างใกล้ชิดต่อการมีส่วนร่วมอนุรักษ์ป่าไม้ (คะแนนเฉลี่ย 4.00-4.99) เมื่อพิจารณาความสัมพันธ์กับรัฐที่มีต่อการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ เรียงลำดับจากมากไปหาน้อย 3 ลำดับแรก คือ การยอมรับ/เห็นด้วยว่ากฎหมายเกี่ยวกับอุทยานแห่งชาติ ไม่ให้ประโยชน์ต่อผู้ที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ป่าไม้ (คะแนนเฉลี่ย 6.00-6.99) กฎหมายเกี่ยวกับอุทยานแห่งชาติ แสดงว่าไม่ได้เข้าใจในเรื่องของการจัดการป่าไม้ตามธรรมชาติหรือวิถีชุมชน (คะแนนเฉลี่ย 5.00-5.99) และรัฐออกกฎหมายเกี่ยวกับป่าไม้ที่มีลักษณะกีดกันประชาชนมิให้เข้าไปยุ่งเกี่ยวกับป่าไม้ (คะแนนเฉลี่ย 3.00-3.99) ส่วนในลำดับสุดท้าย คือ กฎหมายเกี่ยวกับอุทยานแห่งชาติ อยู่บนฐานความคิดเบื้องต้นที่ว่าป่าไม้เป็นสมบัติของชาติเท่านั้น (คะแนนเฉลี่ย 2.00-2.99) ซึ่งเป็นการยอมรับ/เห็นด้วยในเชิงลบ กล่าวคือ ไม่ค่อยยอมรับหรือไม่เห็นด้วย สรุปได้ว่าไม่ค่อยมีความสัมพันธ์กับรัฐเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ มีค่าเฉลี่ยโดยรวมอยู่ระดับปานกลาง ($\bar{X} = 4.52$, S.D. = .51) มีคะแนนเฉลี่ยรวมอยู่ระดับปานกลาง คือ 19 คะแนน

ส่วนการมีส่วนร่วมอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ มีค่าเฉลี่ยโดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 2.32$, S.D. = .51) และมีคะแนนอยู่ในระดับปานกลางเช่นกัน คือ มีคะแนน 56 คะแนน เมื่อพิจารณาการมีส่วนร่วมอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ เรียงลำดับจากมากไปหาน้อย 3 ลำดับแรก คือ มีส่วนร่วมรักษาสภาพตามธรรมชาติ โดยการสอดส่องดูแล แจ้งเจ้าหน้าที่เมื่อมีประชาชนเผาป่าเพื่อล่าสัตว์ ขยายพื้นที่ทำกินและการปล่อยสัตว์เลี้ยงเข้าไปบริเวณและแย่งแหล่งอาหารสัตว์ป่า การมีส่วนร่วมสอดส่องดูแล แจ้งเจ้าหน้าที่เมื่อมีประชาชนเข้าไปใช้ประโยชน์จากต้นไม้หรือพื้นที่ป่าไม้ในอุทยานฯ และมีส่วนร่วมแลกเปลี่ยนความรู้หรือพูดคุยเกี่ยวกับความจำเป็นในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ เพื่อคงสภาพพื้นที่ป่าเอาไว้ มีค่าเฉลี่ย $\bar{X} = 2.82$, $\bar{X} = 2.52$, และ $\bar{X} = 2.42$ ตามลำดับ

2. ผลการวิเคราะห์ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้

จากการวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อทดสอบสมมติฐาน พบว่า เมื่อใช้ตัวแปรความตระหนักรู้ปัญหาสิ่งแวดล้อม เป็นตัวพยากรณ์ สามารถพยากรณ์ได้ร้อยละ 20.2 เมื่อเพิ่มตัวแปรทัศนคติต่อทรัพยากรป่าไม้เข้าไปในสมการ สามารถพยากรณ์ได้ร้อยละ 28.0 เมื่อเพิ่มตัวแปรลักษณะภายในชุมชนในสมการสามารถพยากรณ์ได้ร้อยละ 32.3 เมื่อเพิ่มตัวแปรระดับ

การศึกษาเข้าในสมการ สามารถพยากรณ์ได้ร้อยละ 32.4 เมื่อเพิ่มตัวแปรรายได้ รายจ่ายในครัวเรือนเข้าไปในสมการพยากรณ์ได้ร้อยละ 39.3 และเมื่อเพิ่มตัวแปรเพศเข้าในสมการสามารถพยากรณ์ได้ร้อยละ 41.6

สรุปว่าปัจจัยที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ได้ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 มีอยู่ 6 ตัวแปร จากปัจจัยทั้งหมด 14 ตัว ได้แก่ ความตระหนักในปัญหาสิ่งแวดล้อม ทักษะติดต่อทรัพยากรป่าไม้ ลักษณะภายในชุมชน ระดับการศึกษา รายได้-รายจ่ายในครอบครัว และเพศ ซึ่งปัจจัยทั้ง 6 ตัวแปร สามารถอธิบายความแปรปรวนของการมีส่วนร่วมอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ได้ร้อยละ 40.70 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

ส่วนการวิจัยตอนที่ 3 เพื่อทดลองใช้และประเมินผลรูปแบบการพัฒนาการมีส่วนร่วมของประชาชน ในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ ผู้วิจัยการเปรียบเทียบโดยการทดสอบ Multivariate ระยะเวลาก่อนและหลังการเข้าร่วมโครงการเพื่อการพัฒนาการมีส่วนร่วมอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ โดยใช้การวัดด้วยวิธี Pillai's Trace, Wilks' Lambda, Hotelling's Trace, และ Roy's Largest Root พบว่า มีค่า Significant ที่ระดับ .000 เท่ากัน แสดงว่า คะแนนการทดสอบก่อนและหลังการเข้าร่วมโครงการฯ แตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ โดยมีค่าคะแนนหลังการเข้าร่วมโครงการสูงกว่าก่อนร่วมโครงการ ซึ่งสรุปตามสมมติฐานข้อที่ 2 คือ การมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้เพิ่มขึ้นภายหลังจากการทดลองใช้รูปแบบ (โครงการ) ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น เมื่อผู้วิจัยได้ทำการทดสอบแบบ Univariate Tests เพื่อเปรียบเทียบแต่ละตัวแปร พบว่า เมื่อเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยของคะแนนการมีส่วนร่วมอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ เป็นรายด้านก่อนและหลังการเข้าร่วมโครงการ ทูกรายด้านแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยคะแนนหลังการเข้าร่วมโครงการจะสูงกว่าก่อนเข้าร่วมโครงการ “แนวทางการมีส่วนร่วมด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม อุทยานแห่งชาติภูผาม่าน”

6.3 ผู้วิจัยนำผลการวิจัยมากำหนดเป็นยุทธศาสตร์การมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ ไว้เป็น 3 ยุทธศาสตร์ ตามกิจกรรมของรูปแบบการพัฒนา การมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ ซึ่งทั้ง 3 ยุทธศาสตร์คือ 1) ยุทธศาสตร์สร้างความรู้ ความตระหนักต่อปัญหาป่าไม้และสิ่งแวดล้อม 2) ยุทธศาสตร์การปรับทัศนคติส่วนบุคคลและชุมชนต่อการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ และ 3) ยุทธศาสตร์การมุ่งที่จะมีส่วนร่วมอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้

อภิปรายผล

ปัจจัยที่ได้รับการคัดเลือกซึ่งส่งผลต่อการมีส่วนร่วมอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ มีเพียง 6 จาก 14 ตัวแปร โดยเรียงตามลำดับความสำคัญ ได้แก่ ความตระหนักในปัญหาสิ่งแวดล้อมทัศนคติต่อทรัพยากรป่าไม้ ลักษณะภายในชุมชน ระดับการศึกษา รายได้-รายจ่ายในครอบครัว และเพศ โดยทั้ง 6 ตัวแปร สามารถอธิบายความแปรปรวนของการมีส่วนร่วมของประชาชนได้ในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ได้ร้อยละ 40.70 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 โดยผู้วิจัยขอเสนอประเด็นในการอภิปราย ดังนี้

ความตระหนักในปัญหาสิ่งแวดล้อม จากผลการวิเคราะห์ข้อมูล ตัวแปรนี้พบว่าอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ ที่ผลปรากฏเช่นนี้อาจเป็นเพราะว่า ความตระหนัก หรือ ความรู้เกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ เป็นปัจจัยที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชน ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากประชาชน มีหลากหลายระดับการศึกษา ทำให้ความสนใจในการที่จะศึกษาหาความรู้เกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้แตกต่างกัน การนำความรู้หรือแนวทางการปฏิบัติในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้มาใช้ในชีวิตประจำวันจึงอาจแตกต่างกันออกไป หากในชุมชนมีบุคคลที่มีความรู้เกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ อาจส่งผลให้การเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมของส่วนรวมมากขึ้น แต่ถ้าในชุมชนมีบุคคลที่ขาดความรู้เกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ อาจทำให้ความต้องการที่จะเข้ามามีส่วนร่วมในชุมชนลดลงไป เป็นผลให้ความรู้จนเกิดเป็นความตระหนักเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้เป็นปัจจัยที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของสมใจ เข็มเจริญ (2531 : 88) พบว่า ประชาชนที่มีความรู้ความเข้าใจสูง จะมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้แตกต่างกัน แต่ไม่สอดคล้องกับงานวิจัยของ ขวัญชัย วงศ์นิติกร (2532 : 26) พบว่า ความรู้ ความเข้าใจในรูปแบบการบริหารชุมชนไม่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชน รวมทั้งไม่สอดคล้องกับงานวิจัยของ ศุภราภรณ์ ธรรมชาติ (2541 : 118) พบว่าการมีส่วนร่วมของประชาชนท้องถิ่นในการอนุรักษ์ทรัพยากรชายฝั่งไม่ขึ้นอยู่กับความรู้เรื่องการอนุรักษ์ทรัพยากรชายฝั่ง

สำหรับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ในพื้นที่เขตอุทยานแห่งชาติภูผาม่าน จังหวัดขอนแก่นและจังหวัดเลย ความตระหนักในปัญหาสิ่งแวดล้อมเป็นตัวแปรที่มีอิทธิพลมากเป็นอันดับแรก

ทัศนคติต่อทรัพยากรป่าไม้ จากผลการวิเคราะห์ข้อมูล ตัวแปรนี้พบว่ามีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ ที่ผลปรากฏเช่นนี้อาจเป็นเพราะว่า ประชาชนบางส่วน

ยังขาดความเข้าใจหรือความรู้ในโครงการต่าง ๆ ของรัฐบาลที่นำไปปรับปรุงหรือพัฒนา ทรัพยากรป่าไม้ จึงไม่ได้มีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ ในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้อย่างเต็มที่ ด้วยทัศนคติมีส่วนอย่างมากที่จะส่งผลให้คนเราแสดงพฤติกรรมอย่างใดอย่างหนึ่งออกมา และทัศนคติเป็นพลังสำคัญที่ผลักดันให้คนเราแสดงพฤติกรรมออกมา ทัศนคติมีส่วนในการกำหนดพฤติกรรมของคนเรา แม้ว่าพฤติกรรมของคนเราจะเกิดขึ้น เนื่องจากมีปัจจัยหลายประการมากำหนดก็ตาม แต่ทัศนคติก็เป็นปัจจัยประการหนึ่งที่สำคัญ สอดคล้องกับงานวิจัยที่ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างทัศนคติกับพฤติกรรม ส่วนมากมักจะพบว่าทัศนคติมีความสัมพันธ์ทางบวกกับการเกิดพฤติกรรมช่วยเหลือ เช่น สุกานดา นิ่มทองคำ (2535 : 124) ศึกษาพบว่า ผู้ที่มีทัศนคติที่ดีต่อพฤติกรรมที่เอื้อต่อสังคมจะมีพฤติกรรมเอื้อต่อสังคมมากด้วย และพบผลเช่นเดียวกันนี้ในกลุ่มพยาบาลที่ดูแลผู้สูงอายุ ละอองดาว แสงงาม (2544 : บทคัดย่อ) ศึกษาพบว่าทัศนคติต่อการปฏิบัติงานกับการปฏิบัติงานของครู โรงเรียนเอกชน เขตการศึกษา 10 มีความสัมพันธ์ทางบวก สามารถร่วมกันพยากรณ์การปฏิบัติงานของครูได้ร้อยละ 56.6 ส่วน จุฑาเดือน พันธุมนาวิณ (2547 : 111) ได้ศึกษาพบว่าตัวทำนายที่สำคัญที่สุดของพฤติกรรมการสนับสนุนทางสังคม คือ ทัศนคติที่ดีต่อพฤติกรรมการสนับสนุนทางสังคม จากการประมวลผลการวิจัยข้างต้นจะเห็นได้ว่า ทัศนคติน่าจะเป็นจิตลักษณะสำคัญของบุคคลที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ ที่ระนันท์ บุรณะโสภณ (2538 : 47) พบว่า ทัศนคติต่อการใช้ผลิตภัณฑ์เพื่ออนุรักษ์สิ่งแวดล้อมของประชาชนเขตกรุงเทพมหานคร 432 คน มีความสัมพันธ์เชิงบวกกับการมีส่วนร่วมในการใช้ผลิตภัณฑ์เพื่ออนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ส่วนงานวิจัยของ โบลดเดโร (Boldero, 1995 : 79) ศึกษาทดลองเรื่องการประหยัดหนังสือพิมพ์ในครัวเรือนในผู้มีอายุระหว่าง 18-78 ปี จำนวน 254 คน พบว่า ทัศนคติต่อการแปรรูปและความตั้งใจที่จะกระทำเป็นปัจจัยที่สามารถทำนายพฤติกรรมการแปรรูปกระดาษหนังสือพิมพ์ร่วมกับปัจจัยอื่นๆ ได้ ร้อยละ 35.8

ลักษณะภายในชุมชน จากผลการวิเคราะห์ข้อมูล ตัวแปรนี้พบว่ามื่อทธิพลต่อการมีส่วนร่วมอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ ที่ผลปรากฏเช่นนี้อาจเป็นเพราะว่า ลักษณะความสัมพันธ์ภายในชุมชน เป็นการผู้วิจัยศึกษาความถี่และระยะเวลาของความสัมพันธ์ (Frequency and Duration of Relationship) พิจารณาความถี่หรือความบ่อยครั้งของความสัมพันธ์นั้นเป็นปัจจัยที่นำไปสู่คุณภาพของความสัมพันธ์ในลักษณะการเกิดความสัมพันธ์เชิงซ้อน และในทำนองเดียวกันความถี่หรือความบ่อยครั้งของความสัมพันธ์ ก็เป็นผลเนื่องมาจากความสัมพันธ์เชิงซ้อน ความผูกพันและความมีอิทธิพลต่อกันและกัน ในด้านพฤติกรรมนั้น จะขึ้นอยู่กับความถี่

และความบ่อยครั้งของการพบปะสัมพันธ์กัน ประกอบขึ้นอยู่ที่ช่วงระยะเวลาของความสัมพันธ์ด้วย ยิ่งบุคคลมีความสัมพันธ์กับอีกบุคคลหนึ่งบ่อยครั้งเพียงใดและบุคคลมีช่วงเวลาของการรู้จักกันนานเท่าใด ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลสองคน จะมีอิทธิพลกำหนดพฤติกรรมของกันและกันมากขึ้นเท่านั้น เพราะถือว่ามีความผูกพันมาก แต่ความถี่หรือความบ่อยครั้งของความสัมพันธ์อย่างเดียวนั้นไม่เพียงพอที่จะทำนายอิทธิพลของความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลหรือพฤติกรรมของบุคคลได้ เช่น เราเดินทางไปทำงานพบกับคนกวาดถนนทุก ๆ วัน ไม่ได้หมายความว่าคนกวาดถนนจะมีอิทธิพลกำหนดพฤติกรรมของเรา ตรงกันข้ามแม้ว่าเราจะไม่ได้เจอพี่ชายถึงสองปี แต่เราก็มีความรักให้แก่เขาและยินดีที่จะทำตามหลาย ๆ สิ่งหลาย ๆ อย่างที่เขาขอร้อง ดังนั้นอาจกล่าวได้ว่าระยะเวลาของการมีความสัมพันธ์กัน อาจใช้เป็นดัชนีในการทำนายอิทธิพลที่จะมีต่อพฤติกรรมของบุคคลมากกว่าความถี่ของการพบปะกัน นอกจากนี้ทั้ง 4 เกณฑ์ ซึ่งไบเซแวง เสนอว่าเป็นลักษณะของความสัมพันธ์ภายในเครือข่ายสังคมแล้ว ไบเซแวงยังได้เสนอต่อไปอีกว่า สิ่งที่จะต้องคำนึงและวิเคราะห์ร่วมไปด้วยคือ ลักษณะโครงสร้างเครือข่ายชุมชน ได้แก่ 1) ขนาดของเครือข่าย 2) ความหนาแน่นภายในเครือข่าย 3) ความเกี่ยวพันกันภายในเครือข่าย 4) ตำแหน่งของบุคคลภายในเครือข่าย และ 5) กลุ่มความสัมพันธ์ของบุคคลในเครือข่าย สอดคล้องกับ การศึกษาของ ไลฮอน มาลา (2543 : 152) พบว่า ป่าชุมชนที่ชาวบ้านร่วมกันอนุรักษ์ไว้ได้ดี โดยมีปัจจัยสำคัญ คือ การจัดตั้งองค์กรชุมชนในรูปแบบของคณะกรรมการ ให้มีหน้าที่อนุรักษ์ป่าชุมชน หรือควรต้องเป็นผู้นำให้นักเรียนรู้จักความสำคัญของต้นไม้ และการร่วมสร้างพลังองค์กรชุมชน ส่วน ญักทรา จันทวิช (2548 : 96) ศึกษากระบวนการสื่อสารของเจ้าหน้าที่ป่าไม้ กับชาวบ้านในการอนุรักษ์ป่าไม้ของชุมชนกะเหรี่ยง พบว่า ปัจจัยที่ทำให้ชาวบ้านในชุมชนเข้าใจ ยอมรับและร่วมมือในการอนุรักษ์ป่าไม้ของชุมชนกะเหรี่ยง หมู่บ้านแม่กระบุง คือ การให้ความสำคัญกับวัฒนธรรมประเพณีชาวบ้าน ความเข้าใจถึงวัฒนธรรมของชาวบ้านในเรื่องวิถีชีวิตความเป็นอยู่ และการอยู่อย่างถ้อยทีถ้อยอาศัย

ระดับการศึกษา จากผลการวิเคราะห์ข้อมูล ตัวแปรนี้พบว่ามามีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ ที่ผลปรากฏเช่นนี้อาจเป็นเพราะว่า การศึกษาเป็นกิจกรรมที่ทำให้คนเราเกิดการพัฒนา ทั้งในด้านร่างกายและจิตใจ การศึกษาเป็นการพัฒนาคนในด้านกายภาพ อารมณ์และสติปัญญา เพื่อให้มีความมั่นคงทางอารมณ์ ความคิด ความประพฤติดี มีความรู้ มีความเฉลียวฉลาดและมีวิจารณญาณ คนในชนบทมักยกย่องและปฏิบัติตามผู้ที่มีความรู้มากกว่า และโดยปกติคนที่ได้รับการศึกษาสูงย่อมมีความรู้ความเข้าใจในเรื่องราวส่วนใหญ่

มากกว่าคนที่ได้รับการศึกษาต่ำกว่า ฉะนั้นระดับการศึกษาจึงน่าจะเป็นตัวแปรหนึ่ง ที่มีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ไม่มีการศึกษาตัวแปรระดับการศึกษากับการมีส่วนร่วมของประชาชน สอดคล้อง เช่น จเร ผกเผ่า (2541 : 84) ศึกษาพบความสัมพันธ์ระหว่างระดับการศึกษาของประชาชนในชุมชนบ้านต่อการยอมรับการมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาเสพติดให้โทษ และงานวิจัยของ รังสรรค์ สิงหเลิศ (2544 : 144) ศึกษาพบว่า มีตัวแปรที่มีอิทธิพลทางบวกต่อการปรับตัวทางเศรษฐกิจของผู้ย้ายถิ่นกลับอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และสามารถจำแนกกลุ่มผู้ย้ายถิ่นกลับที่สามารถและไม่ สามารถปรับตัวทางเศรษฐกิจได้นอกจากตัวแปรอื่นยังมีตัวแปรระดับการศึกษา

รายได้-รายจ่ายในครอบครัว จากผลการวิเคราะห์ข้อมูล ตัวแปรนี้พบว่ามีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ ที่ผลปรากฏเช่นนี้อาจเป็นเพราะว่า รายได้-รายจ่าย เป็นปัจจัยที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชน ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากบุคคลในสังคมหรือชุมชนที่มีรายได้น้อย มักจะต้องออกไปประกอบอาชีพเพื่อหาเลี้ยงครอบครัว ทำให้การเข้าร่วมกิจกรรมของสังคมหรือชุมชนอาจน้อยลงไป การที่จะรับรู้เกี่ยวกับข้อมูลข่าวสารต่าง ๆ เพื่อจะได้เข้ามามีส่วนร่วมกับชุมชนก็ลดน้อยลงไป หรืออาจให้ความสำคัญน้อยกว่าการออกไปหารายได้เพื่อเลี้ยงครอบครัว เป็นผลให้รายได้เป็นปัจจัยหนึ่งที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ได้ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ชลาพรรณ ลิขิตวสินกุล (2532 : 126) พบว่า รายได้ที่แตกต่างกันของมัตถุเทศก์อาชีพเป็นปัจจัยที่มีผลต่อความตระหนักในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม รวมทั้งงานวิจัยของ วลัยภรณ์ ดาวสุวรรณ (2533 : 65) พบว่า ประชาชนในท้องถิ่นที่มีรายได้แตกต่างกันมีผลให้การมีส่วนร่วมต่อการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมบึงขุนทะเล แต่ไม่สอดคล้องกับงานวิจัยของ ประสพสุข ดิอินทร์ (2531 : 157) พบว่า รายได้ของกำนันผู้ใหญ่บ้านจะไม่มีผลต่อการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ รวมทั้งงานวิจัยของ กฤษดา ทองสังวร (2540 : 144) พบว่า ความพร้อมด้านความรู้เกี่ยวกับการจัดการทรัพยากรธรรมชาติไม่ได้ขึ้นอยู่กับรายได้ของครอบครัว ดังนั้น จะเห็นได้ว่ารายได้สามารถเป็นปัจจัยหนึ่งที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมอนุรักษ์ทรัพยากรชายป่าไม้

เพศ จากการวิเคราะห์ข้อมูล ตัวแปรนี้พบว่ามีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ ที่ผลปรากฏเช่นนี้อาจเป็นเพราะว่า เพศ เป็นปัจจัยที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชน ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากชุมชนที่มีจำนวนสมาชิกที่มีเพศแตกต่างกัน อาจมีการมีส่วนร่วมหรือความสนใจในกิจกรรมของชุมชนแตกต่างกัน เช่น บางครอบครัวมีสมาชิกเพศชายมากกว่าเพศหญิง ซึ่งเพศชายจะต้องเป็นผู้นำของครอบครัว ต้องออกไปประกอบอาชีพ

เพศหญิงจะต้องอยู่ดูแลบ้าน ทำให้การที่จะเข้าไปมีส่วนร่วมในชุมชนน้อยลงไป เป็นผลให้จำนวนสมาชิกเป็นปัจจัยหนึ่งส่งผลต่อการมีส่วนร่วมอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ได้ ดังนั้นจะเห็นได้ว่าเพศสามารถเป็นปัจจัยหนึ่งที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมอนุรักษ์ทรัพยากรชายป่าไม้

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

จากผลการวิจัยตอนที่ 1-3 ทำให้เกิดแนวการจัดการความรู้ เพื่อกำหนดยุทธศาสตร์การสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ในพื้นที่เขตอุทยานแห่งชาติภูผาม่าน จังหวัดขอนแก่นและจังหวัดเลย เป็น 3 แนวทาง คือ

1.1 ยุทธศาสตร์สร้างความรู้ ความตระหนักต่อปัญหาป่าไม้และสิ่งแวดล้อม

แนวความคิดดำเนินการด้านยุทธศาสตร์สร้างความรู้ ความตระหนักต่อปัญหาป่าไม้และสิ่งแวดล้อม ผู้วิจัยได้มาจากตัวแปรความตระหนักในปัญหาสิ่งแวดล้อม ที่เป็นปัจจัยสำคัญในการมีส่วนร่วมอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ ด้วยประชาชนมีระดับการศึกษาไม่สูงมากนัก ทำให้ความสนใจในการจะศึกษาหาความรู้เกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้แตกต่างกัน การนำความรู้หรือแนวทางการปฏิบัติในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้มาใช้ในชีวิตประจำวันจึงอาจแตกต่างกันออกไป หากในชุมชนมีบุคคลที่มีความรู้เกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ และองค์ความรู้ที่ได้รับจะทำให้ประชาชนมีความตระหนักถึงปัญหาของสิ่งแวดล้อม จากยุทธศาสตร์สร้างความรู้ ความตระหนักต่อปัญหาป่าไม้และสิ่งแวดล้อม ผู้วิจัยมีข้อเสนอประเด็นกิจกรรมที่ใช้ในการดำเนินยุทธศาสตร์สร้างความรู้ ความตระหนักต่อปัญหาป่าไม้และสิ่งแวดล้อม เช่น การบรรยายกฎหมายคุ้มครองป่า การบรรยายและปฏิบัติด้านเศรษฐกิจพอเพียง การนำเสนอหรือสื่อสารถึงผลร้ายจากการทำลายป่า การออกภาคสนามร่วมกัน โดยทัศนศึกษาระบบนิเวศ และการสร้างเครือข่ายอาสาสมัครสอดส่อง รักษาป่าและสิ่งแวดล้อม

จากยุทธศาสตร์สร้างความรู้ ความตระหนักต่อปัญหาป่าไม้และสิ่งแวดล้อม ผู้วิจัยมี ข้อเสนอประเด็นที่หน่วยงานรับผิดชอบยุทธศาสตร์สร้างความรู้ ความตระหนักต่อปัญหาป่าไม้และสิ่งแวดล้อม เช่น องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น ภาคประชาชน หน่วยงานภาครัฐที่รับผิดชอบพื้นที่เขตอุทยานแห่งชาติ

1.2 ยุทธศาสตร์การปรับทัศนคติส่วนบุคคลและชุมชนต่อการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้

แนวคิดการดำเนินการยุทธศาสตร์การปรับทัศนคติส่วนบุคคลและชุมชนต่อการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ ผู้วิจัยได้มาจากตัวแปรทัศนคติต่อทรัพยากรป่าไม้ และลักษณะภายในชุมชน เพราะทัศนคติมีส่วนอย่างมากจะส่งผลให้คนเราแสดงพฤติกรรมอย่างใดอย่างหนึ่งออกมาและทัศนคติเป็นพลังสำคัญที่ผลักดันให้คนเราแสดงพฤติกรรมแม้ว่าพฤติกรรมของคนเราจะเกิดขึ้น เนื่องจากมีปัจจัยหลายประการมากำหนดก็ตามแต่ทัศนคติก็เป็นปัจจัยประการหนึ่งที่สำคัญ ส่วนลักษณะภายในชุมชน ทำให้เกิดความสัมพันธ์เชิงซ้อน มีความผูกพันและมีอิทธิพลต่อกันและกันด้านพฤติกรรม

ข้อเสนอประเด็นกิจกรรมที่ใช้ในการดำเนินการยุทธศาสตร์การปรับทัศนคติส่วนบุคคลและชุมชนต่อการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ เช่น การบรรยายกฎหมายคุ้มครองป่า การบรรยายและปฏิบัติด้านเศรษฐกิจพอเพียง การนำเสนอหรือสื่อสารถึงผลร้ายจากการทำลายป่า การออกภาคสนามร่วมกัน โดยทัศนศึกษาระบบนิเวศและการสร้างเครือข่ายอาสาสมัครสอดส่องรักษาป่าและสิ่งแวดล้อม

ข้อเสนอประเด็นที่หน่วยงานรับผิดชอบยุทธศาสตร์การปรับทัศนคติส่วนบุคคลและชุมชนต่อการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ เช่น องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น หน่วยงานภาครัฐที่รับผิดชอบพื้นที่เขตอุทยานแห่งชาติและภาคประชาชน

1.3 ยุทธศาสตร์การมุ่งที่จะมีส่วนร่วมอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้

แนวคิดการดำเนินการตามยุทธศาสตร์การมุ่งที่จะมีส่วนร่วมอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้มุ่งที่พฤติกรรมของบุคคล โดยใช้แนวคิดการเสริมสร้างรายได้ ลดรายจ่ายในครัวเรือน เหตุเพราะว่า รายได้-รายจ่าย เป็นปัจจัยที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชน ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากบุคคลในสังคมหรือชุมชนที่มีรายได้น้อย มักจะต้องออกไปประกอบอาชีพเพื่อหาเลี้ยงครอบครัว ทำให้การเข้าร่วมกิจกรรมของสังคมหรือชุมชนอาจน้อยลงไป การที่จะรับรู้เกี่ยวกับข้อมูลข่าวสารต่างๆ เพื่อได้เข้ามามีส่วนร่วมกับชุมชนก็ลดน้อยลงไป หรืออาจให้ความสำคัญน้อยกว่าการออกไปหารายได้เพื่อเลี้ยงครอบครัว เป็นผลให้รายได้เป็นปัจจัยหนึ่งที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ได้

ข้อเสนอประเด็นกิจกรรมที่ใช้ในการดำเนินการยุทธศาสตร์การมุ่งที่จะมีส่วนร่วมอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ เช่น การทัศนศึกษาระบบนิเวศ การทำสัญญาประชาคมหรือการทำข้อตกลงระหว่างบุคคลกับบุคคล บุคคลกับชุมชน บุคคลกับภาครัฐ ชุมชนกับภาครัฐ กิจกรรมสร้างจิตอาสาเพื่อให้มีอาสาสมัครรักษาป่า และกิจกรรมที่สำคัญคือการเสริมรายได้ให้กับประชาชน

ข้อเสนอประเด็นที่หน่วยงานรับผิดชอบยุทธศาสตร์การมุ่งที่จะมีส่วนร่วม
อนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ เช่น องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น และภาคประชาชน

ส่วนตัวแปรระดับการศึกษาและตัวแปรเพศ มาจากแนวคิดว่าการศึกษาเป็น
การพัฒนาคนในด้านกายภาพ อารมณ์และสติปัญญา เพื่อให้มีความมั่นคงทางอารมณ์
ความคิด ความประพฤติดี มีความรู้ มีความเฉลียวฉลาดและมีวิจารณญาณ คนในชนบทมัก
ยกย่องและปฏิบัติตามผู้ที่มีความรู้มากกว่า และโดยปกติคนที่ได้รับการศึกษาสูงย่อมมีความรู้
ความเข้าใจในเรื่องราวส่วนใหญ่มากกว่าคนที่ได้รับการศึกษาต่ำกว่า ฉะนั้นระดับการศึกษาจึง
เป็นตัวแปรที่มีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ สำหรับ
ตัวแปรเพศ มาจากแนวคิดที่ว่า เพศหญิงจะเป็น ผู้อนุรักษ์ตามเพศสภาพอยู่แล้ว ดังนั้น
ยุทธศาสตร์ต้องให้ความสำคัญกับตัวแปรระดับการศึกษา และ ตัวแปรเพศ โดยการให้ผู้มี
ระดับการศึกษาสูงและเพศหญิงมีส่วนร่วมในชุมชน เพื่อเสริมการอนุรักษ์ทรัพยากรชายป่าไม้

2. ข้อเสนอแนะเชิงการปฏิบัติ

2.1 ควรจัดหรือปรับสภาพแวดล้อมของชุมชน ให้มีบรรยากาศเชิงอนุรักษ์ที่ดี
กล่าวคือ จัดให้มีมุมสงบหรือมุมรื่นของป่าไม้ เพื่อให้ประชาชนเห็นประโยชน์ของป่าไม้

2.2 เน้นการปรับสภาพแวดล้อมทางสังคม โดยทำการเผยแพร่ สร้างความรู้ความ
เข้าใจ รวมทั้งเสนอแนวทางปฏิบัติ ให้ประชาชนได้ตระหนักในความสำคัญของป่าไม้ และ
ปฏิบัติตนอย่างเหมาะสมต่อการอนุรักษ์ป่าไม้ เพราะว่าประชาชนเหล่านั้นต่างเป็นผู้ที่ใกล้ชิด
ป่ามากที่สุด

2.3 ปรับแก้ไขที่ตัวเจ้าหน้าที่ของรัฐ เพื่อให้พัฒนาตนอย่างไรเพื่อให้สามารถ
ทำงานร่วมกับประชาชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ

2.4 เน้นการพัฒนาอย่างต่อเนื่องอย่างสม่ำเสมอ กล่าวคือ จัดให้มีการฝึกอบรม
หรือจัดโปรแกรมส่งเสริมอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้ประชาชนได้มีส่วนร่วมในการอนุรักษ์
ทรัพยากรป่าไม้

3. ด้านการศึกษาวิจัยต่อไป

มีข้อเสนอแนะดังต่อไปนี้

3.1 ผู้สนใจควรเลือกทำการศึกษาปัจจัยสาเหตุอื่นๆ และกับกลุ่มประชากรอื่นๆ บ้าง เพื่อให้ได้ผลการศึกษาที่ครอบคลุมมากขึ้นและสามารถนำไปประยุกต์ใช้กับกลุ่มที่สนใจนั้นๆ ได้โดยทันที ก่อนที่จะนำผลวิจัยมาพิจารณาร่วมกันเพื่อเสนอผลโดยรวมต่อไป

3.2 ควรทำการประเมินผลโปรแกรมการฝึกอบรมต่าง ๆ ตามที่เสนอแนะในด้านการประยุกต์ใช้ โดยอาจจัดให้มีการตรวจวัดจิตลักษณะด้านต่าง ๆ เป็นระยะ ๆ ทำการประเมินผลโปรแกรมการฝึกอบรมและติดตามผลในระยะยาว ทั้งนี้เพื่อการปรับแก้ไขโปรแกรมการฝึกอบรมให้เหมาะสมและให้ได้ผลสำเร็จตามที่มุ่งหวัง

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
RAJABHAT MAHASARAKHAM UNIVERSITY